

Tourettes syndrom og kroniske tics hos kvinner

– annerledes enn for menn?

Tourettes syndrom (TS) og kroniske tics kan ha større negativ innvirkning for livskvalitet og utfoldelse for kvinner sammenlignet med menn. Men det er lite kunnskap om TS hos kvinner, både hvordan TS arter seg gjennom livet og hvordan forskjeller mellom kvinner og menn kommer til uttrykk.

Av Janne Drage

En mulig forklaring på manglende kunnskap og forskning om kvinner med TS og kroniske tics kan delvis forklares ved at dette er rapportert til å opptre hyppigere hos menn enn hos kvinner, slik det fremgår av en amerikansk studie som nylig er kommet. Kjønnfordelingen mellom kvinner og menn viser at overvekten av menn verden over oppgis til å ligge mellom 2:1 og 5:1. Men man vet ikke nøyaktig årsaken til hvorfor det er slik. En forklaring kan være at kvinner opplever mindre alvorlige eller forstyrrende tics sammenlignet med menn, og av den grunn ikke oppsøker behandling. Dette kan også forklare at forekomsten av kvinner ligger lavere i kliniske studier. En annen årsak kan være at kvinner er mer tilbøyelig til å la være å oppsøke behandling da de tilskriver tics til andre årsaker. Dessuten kan komor-

bide vansker være ulikt fordelt mellom kvinner og menn. Forskerne i denne studien peker også på en tendens til at kjønnfordelingen mellom menn og kvinner ser ut til å blir lavere ved voksen alder. Muligens er dette et uttrykk for at TS/kroniske tics hos kvinner kan være annerledes med hensyn til forekomst, type og alvorlighetsgrad. Det er derfor av betydning at man undersøker hvilke negative innvirkninger TS/kroniske tics kan ha for kvinner, slik forskerne i denne studien ønsket å finne ut av. Man vet at TS kan ha negative konsekvenser for skolegang, arbeids- og familieliv, men i tillegg kan det også ha betydning for behandlingstiltak ut fra et kjønnsperspektiv. Medisinske tiltak må for eksempel ta hensyn til kvinners livsfaser, stoffskifte og kjønnsbestemte bivirkninger av medisin.

Kjønnsperspektivet ved TS begrunnes ut fra et sosialpsykologisk perspektiv hvor kvinner ser ut til å bli mer kritisert for atferd som avviker fra sosiale normer enn det menn blir, som for eksempel for utseendet og talemåter. I så fall betyr det at også kvinners tics kan få mer negativ oppmerksomhet enn det gjør hos menn. Dessuten kan kvinner i større grad ha en tilbøyelighet til å vektlegge og internalisere andres negative tilbakemeldinger av seg selv. Dette igjen kan bidra til å manifestere seg som dårlig helse og forringet fungeringsevne.

Hensikten med studien var å gi en beskrivelse av ticsforstyrrelser hos kvinner ut fra ticsymptomer, alvorlighetsgrad og andre psykiatriske tilleggsforstyrrelser. Studien ønsket også å sammenligne i hvilken grad ticsforstyrrelser påvirker fungeringsevnen hos kvinner sammenlignet med menn.

Gerd Strand er leder av NK har jobbet i nærmere 40 år med barn og voksne med TS. Om sine erfaringer om forskjellen mellom kvinner og menn med TS forteller hun:

- Jeg opplever at alvorlighetsgraden av symptomer gjennomgående ser ut til å være høyere hos kvinner enn hos menn. Man kan diskutere hvorfor, men en viktig grunn er kanskje at mange tror at TS er en «guttetilstand»? En følge av det vil være at kvinner må ha kraftigere tics og tydeligere tilleggsvansker enn menn for at man skal forstå at det dreier seg om Tourettes syndrom?

- I 2006 utarbeidet jeg en oversikt over forskjeller mellom menn og kvinner med Tourettes syndrom. Dataene kom fra et materiale som var hentet fra Tourette Syndrome International Consortium (TIC) et samarbeid mellom fagpersoner fra alle verdensdeler. Studien omfattet 6710 personer totalt, 1756 barn og 5954 voksne. Her kom det frem at søvnproblemer, selvskading, trichotillomania, angst og OCD var vanligst forekommende hos kvinner. Hos menn var AD/HD, lærevansker, sosiale problemer og raseriutbrudd vanligere enn hos kvinner.

Studien baserer seg på data fra en internettbasert spørreskjemaundersøkelse fra 2008, hvor deltagere ble rekruttert via den amerikanske Touretteorganisasjonen (TSA). Deltagerne svarte på spørsmål om symptomer, vansker, ulike forhold om helse og sosiale forhold. Måleverktøy som ble brukt var TSIS (Tourettes syndrom Impact Survey), YGTSS (Yale Global Tic Severity Scale), og spørsmål om forvarsler av tics, depresjon, angst, stress og livskvalitet. I tillegg ble det spurt om fungering på områdene jobb eller skole, familie, vennskap og sosiale relasjoner.

Resultatene viste at 68 prosent av de 185 kvinnene oppga at de hadde alvorlige motoriske tics, og 40 prosent oppga at de hadde alvorlige vokale tics. Det ble ikke funnet forskjeller mellom kvinner og menn når det gjaldt forekomst av ticsymptomer (enkle vokale eller motoriske tics, eller enkle eller sammensatte motoriske tics) eller kjønnsforskjeller i alvorlighetsgraden av tics, men disse funnene var ikke signifikante. Derimot fant forskerne signifikante forskjeller mellom kvinner og menn i forhold til komorbide tilleggs-vansker. En stor andel av kvinnene med TS/kroniske tics hadde flere vansker med tvangslidelser (OCD), angst, depresjon, emosjonelle vansker og spiseforstyrrelser. Det var ingen forskjeller mellom trichotillomania (tvangspregget hårnapping), AD/HD, atferdsforstyrrelser og kjønn. Det er blant annet interessant at forskerne fant at kvinner med TS/kroniske tics i større grad enn menn rapporterte om tvangforstyrrelser. Dette er nemlig motsatt av det vi finner hos barn, der gutter med TS ser ut til å ha mer symptomer på tvangforstyrrelser enn jenter.

Mange kvinner følte seg annerledes eller unormale, og var følgelig også mer plaget av symptomer på depresjon og angst sammenlignet med menn. Flere kvinner mente at dette var en direkte følge av TS/kroniske tics. De opplevde også mer stress generelt sett enn det menn gjorde. Menn oppga derimot at de hadde større tilbøyelighet til å være mer plaget av smerter. Man fant ingen kjønnsforskjeller når det gjaldt å oppsøke behandling eller å motta behandling, til tross for psykiatriske tilleggsvansker og alvorlighetsgrad av tics.

Negative psykososiale konsekvenser ble funnet å være den mest fremtredende forskjellen mellom kvinner og menn med TS/kroniske tics. Kvinner rapporterte om alvorligere grad av negative konsekvenser i forhold til fritid, og sosiale sammenhenger sammenlignet med menn. Helt konkret dreide dette seg om at kvinner unngår eller vegrer seg for å gå ut eller være sammen med venner, men også unngår eller vegrer seg fra å vise seg ute generelt. I tillegg gikk det også mer utover oppgaver i hjemmet enn det gjorde hos menn. Hovedårsaken til dette mente kvinnene selv var deres tics, og flere kvinner opplevde dårligere livskvalitet og nedsatt fysisk velvære.

Konklusjonene og resultatene fra denne studien kan kun regnes som foreløpige, men den peker på at det kan være behov for å finne mer ut av dette og hvordan disse kjønnsforskjellene virker inn på ulike områder av livet. Studien gir et utgangspunkt for å generere nye problemstillinger og innfallsvinkler for å undersøke dette feltet grundigere. Praktiske implikasjoner av dette vil i så fall innebære at ulike behandlingstiltak i høyere grad bør adressere kjønnspektivet.

N.B. Denne studien baserer seg på det samme datamaterialet som den amerikanske studien om livskvalitet hos personer med TS som ble omtalt i INNSIKT 1-2012 (av Conelea C.A. et al. ,2011) - referert og skrevet av E. Midtlyng.

Referanse

Lewin, A.B. et al. (2012): A phenomenological investigation of women with Tourette or other chronic tic disorders. *Comprehensive psychiatry*, 53: 525-534